

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

SELÇUK

YIL : I

ÖZEL SAYI : I

KASIM - 1985

ATATÜRK ve GENÇLİK ÖZEL SAYISI

ÜNİVERSİTELER ve GENÇLİĞİMİZ

Yrd. Doç. Dr. Pakize Pervin ERCİŞ (*)

«Kalpler kaplardır, kapların iyisi
iyiliklere kap olandır.»

Üniversiteler ve gençlik üzerine söyleyeceklerimize geçmeden önce, çağımızda, insân kavramının nasıl yorumladığına kısaca temas etmek istiyoruz.

İnsan insânla yaşar, onu arar, onda ve onunla kendisini bulur. «İnsanın ufku, yine insândır.» diyen Yahya Kemâl'in bu düşüncesi, taşıdığı mânâ ve mâhiyeti itibâriyle gönlümüze taht kurmuş güzel sözlerden biridir.

Düşünme yeteneğinden dolayı kendisine «eşref-i mahlûkat» denilen insânın değer grafiğini târihi perspektifi içinde kaba hatlarla şöyle bir değerlendirdiğimizde, onun bu noktadan, imtiyâzı olan idrâk ve şuuru kaybedince hızla «esfel-i mahlûkat» derekesine düştüğünü veya düşürüldüğünü görüyoruz.

Hayâtın tazyikleri karşısında fertteki rûh; yerini yavaş yavaş madde kalıbına terketmek zorunda kalmıştır. Zorunda kalmıştır, diyorum; çünkü, ferdin tek başına cemiyet kaosunun karşısında duramayacağı bir hakikattir. Dün durabiliyordu, der iseniz, dünün insânını ayakta tutacak pek çok müessese vardı, derim. Günümüz insânı, müspet mânâda elinden tutacak bu tür müesseseleri yanında göremediği gibi, pek çok menfi müessesenin de baskısı altındadır.

Şahsiyetin lezzetini tatma şansından mahrum kalan insân, kendisini cemiyetin de, maddenin de boyunduruğundan kurtaramamakta, idrâkini saran ipleri kırarak; ilmin, san'atın ve dinin sesine ne yazık ki koşmamaktadır. Çünkü, özünü besleyen bütün damarlar tıkanmıştır.

Çağımızın insânı, insânî kıymetlerini «insânca prensiplere» dayamak yerine, estetik değerlerini bir avuç kezzap içinde eritmekte ve hâkimi olduğu eşyânın hükmüne kayıtsız ve şartsız rızâ göstermektedir.

(*) Selçuk Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Teknoloji, demir yumruğuna hapsedtiği insan kalbinin bütün damarlarını bir bir tıkarken, sosyal baskılar altında bunalan insân şuurunu da eşyanın dilini ezberlemeye zorlamaktadır.

Kâinatın özü olan insân, bu sonuca isyân etmeden, «teknik ilerleme ancak benim ideâl ve irâdem altında tahakkuk edebilir» diyemeden rûhunu esir etmiş olmanın ızdırâbını yaşamaktadır.

**İnsan ararız, nerde o insân Tanrım
Vicdan sorarız... kalmadı vicdan, Tanrım**

diyen şâirimizin isyânına katılmamak elde değil...

İnsan unsuru üzerine ısrârla duruşumuz sebepsiz değildir. Makinaya rağmen, düğmeye basan el yine insânındır. Bu sebeple, insânî değerlerin hızla çözüldüğü ortamlarda, yeni kıymetler aramak kadar ve belki de, daha çok mevcût kıymetleri görmeğe ve göstermeğe çalışmak gerekir.

Bunun için, insân ve san'at arasındaki muvâzene ve alâkayı ciddiyetle araştırmak ve san'atın terbiye sistemine gitmek şarttır. Bu şart ilmin konusudur. İlmın kaynağı ise üniversitelerdir.

Üniversitelerin toplum hayatımızdaki yeri öylesine büyüktür ki, ondaki başarısızlık bütün memleket sathına yayılma karakteri taşır. 12 Eylül öncesini düşünelim, bu endişemizde haksız olmadığımız görülecektir. Târihte de bu böyle olmamış mıdır? Eğitim müesseselerindeki tereddidi, hemen bütün sahalarda kendisini göstermiş, İmparatorluğun batışını hazırlamıştır. Bu itibarla, gerçek mânâda bir üniversite ilkin, içinde bulunduğu veya içinde kurulduğu cemiyetin kıymet hükümlerini ve inanışlarını, felsefesini kendi gaye, vasıta ve insân unsurları eşliğinde ele alarak yorumlamak sûretiyle, halkın düşünce sistemini ilmin konusu yapmalıdır.

Milletlerin beyni olan üniversiteler, bu noktadan hareketle, bünyelerinde mutlaka halkın felsefesini tespit etmeğe çalışan organlar teessüs ettirmelidirler. Milletın kültür merkezi, halktır veya başka bir deyişle, halk millet kültürünün kaynağıdır. Bu kültür, üniversitelerin ilgili ünitelerinde toplanmalı, orada işlenmelidir. Millet irâdesinin zirvesi olmak durumundaki bu müesseseler, **milli eğitimin ana hatlarını milli kültürden çıkardıktan sonra, milletın aksiyon merkezlerine, okullarına, eğitim ve öğretim câmasına hızla aktarmalıdır. Işığın merkezden muhite yayıldığı gözden irak tutulmamalıdır. «Bir üniversite vicdanının bulunduğu yerde zekâ kılıçlara istikamet verir, siyâset tefekkürün emrinde olur.»**

Sosyal nizam ve intizamın sağlanması hususunda, milli cemiyet mimarisinin temel taşları olan edebiyât, felsefe, sosyoloji, hukuk, ilâhiyat, psikoloji, güzel san'atlar gibi ilim odaklarının elele, omuz omuza gönül birliği ve berâberliği içinde çalışmalarını sağlamak, yukarıda saydığımız görevlerin icrasında ona yardımcı olacaktır.

Önemini açıklamaya çalıştığımız bu faaliyetlerin ihyâsı için, Üniversitemizde kurulan «Mevlâna Araştırma Merkezi», «Selçuklu Araştırma Merkezi»ne bir halka daha eklenerek «TÜRK HALK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA MERKEZİ»nin de kurulmasını görmek en büyük emelimizdir.

Bu merkez; halk, halk edebiyâtı ve halkçılık konularında araştırma ve inceleme-değerlendirme yaparak, söz konusu kültürün ana yapısını tespit etmek gibi bir büyük görevi uhdesinde bulunduracaktır.

Hareket noktamız Atatürk'ün řu cümleleridir: «Arkadařlar! ...başarı için aydın ve halkın zihniyeti ve hedefi arasında âhenk olması şarttır. Aydının halka telkin edeceği ülküler, halkın rûh ve vicdanından alınmış olmalıdır.» Tespit ne kadar yerinde ve güzel. Kör bir batı tütsağı bazı gençlerimiz, bu satırları ibretle ve dikkatle okumalarını isteriz.

Türk cemiyeti yıllardır, bu aydın halk kopukluğunu her sahada insafsızca yaşamaktadır. Bu kopukluğu Âşık Veysel Çarık-Mest adlı şiirinde çok güzel bir şekilde dile getirmiştir. Söz konusu şiirde Veysel; halkı temsil eden çarıkla, aydını temsil eden mest arasında şöyle bir diyalog kurmaktadır :

Çarık mest'e sesleniyor :
Aman kardeş çok üşüdüm
Sen köşede ben dışarda
Senin ilde kardeş idim
Sen köşede ben dışarda

Mest'in verdiği cevap, aydın kayıtsızlığının en bâriz örneğidir :

Elin yüzün çamur
Git ahırda kızinsene
Lâf istemem uzun çene
Ben köşede sen dışarda
Çarık çâresiz isyân ediyor :
Sen de deri ben de deri
Görüyon mu kör kaderi

Sen tutmuşsun mevkileri
Sen köşede ben dışarda

Veysel'in gönlü bu zıtlasmaya râzı değildir, her ikisine de şöyle seslenir :

Mest çarıktır, çarık mesttir
Yürürlerse aynı sestir
Veysel söyler bir nefestir
Gâh içerde, gâh dışarda.

Edebiyatımıza da akseden bu aydın-halk ikiliği ve bunun doğurduğu sonuçlar bir başka yazımızın konusu olacağından, sözü fazla uzatmadan diyoruz ki : Halktan ve hayattan başlama zarûretini duymayan aydın, halka sırt çeviren her müessese er veya geç yıkılmaya mahkûmdur.

Bu husûsta, Sokrat'ın «Kendi kendini bil» veya Yahya Kemâl'in «Mektepten Memlekete» müddeaları bize rehber olmalıdır. Gerek aydın-halk ve gerekse kültür ve medeniyet mefhûmlarının telifi yoluna gidilmesi ve aslı değerlerimizin araştırılması keyfiyetinin münaakaşası mümkün değildir. Ziya Gökalp, bir yazısında : «... kitaplarımız harsımızın objektif tetkikiyle yazılmadığı için tahsil yapanlar, içtimâî hayatımızda müessir olamamaktadırlar» demektedir. İşte eğitim hayatımızın en büyük gediği budur. Kendi değerleriyle yoğrulmayan sistemin ürettiği insân unsuru cemiyetimize, ilim hayatımıza gereken faydayı sağlayamamaktadır.

Bunun sebeplerini kısmen belirttik. Şimdi de, üniversitelerimize emânet edilen gençlerimize ve onların problemlerine kısaca işâret etmek istiyoruz.

Derler ki, bir milletin gençliği ne ise istikbâli de odur. Doğrudur. Millet hayatının, bekâsının temeli olan gençlerimizin her hareketinden aile kadar eğitim makamları da sorumludur. Terbiye hasadına hak kazanabilmek için ekimi usûlüne uygun yapmak gerekir. Mehmet Âkif, bir şiirinde : «Ekilmeden biçilen tarla nerde var? Göster.» derken, ne kadar haklıdır.

«Emânetleri ehil ellere teslim ediniz.» Hadis-i Şerifi mucibince, eğitim kurumlarına emânet edilen gençlerimizi müstakbel hayatımızın sahipleri olarak önce; ahlâken, sonra da fikren bu memleket gerçeklerine en uygun tarzda yetiştirmek zorundayız. Gençliğimizin uzviyetini dar zaman ve mekânlar içine hapsedmek yerine, onların gönül diyarlarını güzel imajlarla, fikirlerle ve hislerle zenginleştir-

meli, düşünce ufuklarını genişletmeliyiz. Onları, mânevi lezzetlere kapayan kaynakları kurutmalyız.

Sahipsiz ve rehbersiz kalan gençliğimiz, enerjisini tüketebildiği ortamlarda kendi irâdi gücünü kendi elleriyle çürütmek tehlikesi ile yüzyüzedir. Ruhsuz ve hayâtle alâkasız eğitim sisteminin gerektiği ölçüde kurtarıcı olamadığı tecrübe ile sâbittir.

Bu büyük enerji, millet içinde fakat ona yabancı unsurlar olarak eriyip akmaktadır. Bu insan erozyonunun önüne nasıl geçilecektir? Yıllardır bu konularda pek çok şey söylenmiş ve yazılmıştır. İleri sürülen her güzel fikir, kâğıtlarda veya gönüllerde saklı kalmış, tatbikatta uygulanma imkânı bulamamıştır.

Bulamamıştır, çünkü eğitim mes'eleleri moda gibi sık değişen bir aktüalite içine itilerek, ferdi tasavvurlarla icra mevkiine sürüklenmiş, eğitim programlarındaki gayr-i tatbilik, şişkinlik, ifrat ve teferrûata feda edilen gençlerimiz, sâdece zekâ ve zihni meleke olarak ele alınmış, gönlü kısır bırakılmıştır. Böylece mektep ortamından sıyrılan gençlerimiz, mektep dışındaki yıkıcı güçlerin baskısı altında bunalıp kalmışlardır.

Milli rûhu alamamanın yalnızlığı, gencimizi atıldığı hayât ortamında da şaşkın ve çâresiz bırakmıştır. Milli rûhu yapan da, yikan da mekteptir. Bu sebeple diyoruz ki, gençliğimizi târihe gömülü hayât kaynaklarına, milletimizin örf ve âdetlerini yansıtan rûh otağlarına götürmeliyiz. Buralardan aldığı ilham ve zevkleri çağın, ilmin ve san'atın ışığı ile yoğurmalyız. Bugünün ve yarınların seâmeti için bunlar mutlaka yapılmalıdır.

Zaman zaman gözlerimi geçmişe döndürerek, düşünürüm; yakın dönemlerde gençlerimizi kutuplaşmağa iten sâikler nelerdi? diye. Her defasında vardığım sonuç aynıdır. Elde ettiğim neticeden anlıyorum ki, vahdetin yekpâre hakikatinde birleşilmedikçe, eğitim sistemimizin rûhî boşlukları doldurulmadıkça, memleket sathında, bugün kısmen hafiflemiş görünen buhranlar varlığını içten içe sürdürmeye devâm edecektir.

Kanaatimizce bu buhranların gerçek sebebi, cemiyette geçerli bir felsefi düşüncenin olmaması veya çok çeşitli olmasındandır.

Bu içtimâî karışıklık sebebiyle, yıllar boyu gençlerimize «derin» yaşamak yerine «hızlı yaşamak» psikolojisi hâkim oldu. Nasıl olmasın ki, basını ile televizyonu, ile ve eğitimi ile ona benimsetilmek istenen şuur bu idi. Hayâ duygularına pusu kurmuş güçlerle bir ba-

şına nasıl savaşılabildi ki? Derin yaşayabilmek ferdin tek başına başarabildiği bir hayât tarzı değildir, elbette.

Cemiyetimize ve hassaten gençliğimize böyle bir hayâtı hazırlayacak olan; mes'uliyeti had safhadaki eğitim müesseselerinin ve devletin görevidir. Eğitim plânında kalem kullananlara sesleniyoruz :

Siz, gençliğe rûh-fikir ve gönül güçlerini berâberce bir âhenk içinde kullanmaları şuurunu verebildiniz mi?

Siz, onlara geçmişin ilim ve irfân pınarlarından sunabildiniz mi?

Odağı aşk ve iman olan yeni bir anlayışla, çağın ihtiyâçlarına cevap verebilecek ahlâk, ilim, san'at ve felsefe yolları açabildiniz mi?

Farklı fikirlerin çarpışmasından hakikat şimşegi çıkar diyebildiniz mi? Ve fikrin bittiği yerde kaba kuvvetin hâkim olduğunu anlatabildiniz mi?

Yıllardır yaşıyoruz sandığımız yaşanmayan hayâtımıza, gönül-hânemizdeki aşkın, heyecânın yokluğuna, mes'uliyetsizliğimize onlar da ortak etmenin vebâlidir yaşadıklarımız.

**Derler : Derin bir yaradır köksüzlük
Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük
Sızlatır bazı saatler dayanılmaz bir aç
Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.**

Gençliğimizin uğradığı gadr budur.

«Mâzısız bir hal tasavvur edilebilir, fakat bir gelecek tasavvuru imkânsızdır» diyen Prof. Dr. Ahmet Hamdi Tanpınar, bu fikri ile, mâziye körükörüne dönmeyi değil, mâzinin ebedî sayılabilecek değerlerini bulup çıkarmanın lüzûmünü işaret etmek istemiştir.

Bir nesle şekil vermek, onu eğitmek, aynı zamanda bir toplumun müstâkbel hayâtını da tâyin etmektir. O halde, ehemmiyeti böylesine bâriz bir konuda hata yapmak hakkına sahip değiliz.

Gençliğe ideâl şuurunu öğretmek ve bu şuurunu beslemek arzûsunu ve tavrını benimsetebilmek için, milli karakterin teşekkülü ve milli kültürün inkişâfı için; onlara büyük dehâların rûh yapılarından istifâde gerekliliğini anlatmak lâzımdır. Müspet tipler ve şahsiyetler göstermek lâzımdır. Yakup Kadri, «Medeniyet ve Milliyet Yolları» adlı yazısında : «Her gençlik bilhassa edebî gençlik, muhakkak hars ve zevk işlerinde kendi benliğini buluncaya kadar bir fikir adamının izinde yürümeye mecbûrdur» derken, önemli bir noktaya temâs etmektedir.

Esâsen terbiye müessesesi öncelikle taklit kanununa merbûttur. Biliyoruz ki, taklit; mevcûd bir hâlin veya fikrin, bir hareket tarzının başkaları tarafından benimsenmesi, tekrarlanmasıdır. İnsan şahsiyeti taklit, telkin, rûhî sirâyet ile şekillenir, tahkik mevkiinde meyvelerini verir. Misâlle açıklayacak olursak : Günümüz gençliği çarpık bir batılılaşma hareketinin semerlerini derhâl veriyor, çünkü önünde örnekleri mevcûd, taklit edince az veya çok o örneğe benziyor. Dağılan Türk zevkini toparlamak, bir rûh atmosferi yaratmak sanıldığı kadar zor değildir. Süleyman Çelebi'nin, Mevlâna'nın, Yunus Emre'nin Battal Gazi'nin, Köroğlu'nun, Nasrettin Hoca'nın, Karacaoğlan'ın Fuzuli'nin, Nâbi ve Nedim'in, Şeyh Galib'in, Kâtip Çelebinin, Naima'nın, Ebussuud Efendi'nin, Evliya Çelebi'nin, İbrahim Hakkı'nın, Mimar Sinan'ın, İtri, Dede Efendi... vs. gibi dev şahsiyetlerin sahibi bir milletin eğitim konusunda âciz kalması düşündürücüdür.

**Gökten inmez bir de hiç bir şey... Bütün yerden taşar;
Kendi ahlâkıyla bir millet ölür, yahut yaşar.
Çiğnenirsek biz bugün, çiğnenmek istihkakımız
Çünkü izzet nerde, bir bak, neredir ahlâkımız.**

Sözlerimizi kıymetli gençlerimize kısa bir seslenişle bitirmek istiyoruz :

Objektif gerçeği ilimde arayınız, subjektif gerçek için san'ata koşunuz ve mutlak gerçek için de İslâm rûhunu, Türklük şuurunu aksettiren eserlere ve şahıslara gidiniz. Aradığınız rûh iklimlerini onlarda bulacaksınız.

Ve şunu hiç bir şekilde unutmayınız; ağaç toprakaltı ve toprak üstü faaliyetlerini nasıl bir köke muhtaç olmadan sürdüremezse, insanoğlu da mâziye dayanmadan istikbâle koşamaz. Ahde vefâ, milletlik duygu ve şuru, bir İDEOLOJİ değil bir PSİKOLOJİDİR.